

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 13, NUMBER 2, 2024

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 13, No. 2, 2024

KIRÁLY, R.: Shuster, S.: The Showman: Inside the Inva-sion That Shook the World and Made a Leader of Volodymyr Zelensky (*Book review*). Annales Scientia Politica, Vol. 13, No. 2 (2024), pp. 48 – 52

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: robert.kiraly@unipo.sk

ZELENSKYJ. AKO ZBLÍZKA VYZERALA INVÁZIA, KTORÁ OTRIASLA SVETOM

Shuster, S.

Bratislava: N Press, s.r.o. 2024. 367 s.

ISBN 978-80-8230-294-6.

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: robert.kiraly@unipo.sk

Vojna na Ukrajine sa pomaly blíži k svojmu tretiemu výročiu. Konflikt si od svojho začiatku vo februári 2022 vyžiadal už tisíce obetí na životoch z oboch strán. Ani dnes (na prelome rokov 2024 a 2025) pritom nie je jasné, kedy a akým spôsobom sa spor Moskvy a Kyjeva vyrieši. A je vôbec možné ho vyriešiť? Predkladaná kniha od S. Shustera *„Zelenskyj. Ako zblízka vyzerala invázia, ktorá otriasla svetom“* nám dopomôže priblížiť sa k odpovedi na vyššie zmienenú otázku. Samotné dielo je rozdelené na 4 časti, pričom dovedna obsahuje až 22 kapitol, ktoré podrobne opisujú nielen samotný priebeh konfliktu, ale aj osobu, ktorá je jednou z hlavných aktérov sporu – prezidenta Ukrajiny V. Zelenského.

Prvá časť knihy je rozdelená na celkovo 5 kapitol. V prvej kapitole s názvom *„Úsvit“* sa čitateľ môže oboznámiť nielen so samotným začiatkom vypuknutia invázie, ale aj s udalosťami, ktoré tomu predchádzali. V tomto kontexte stojí za zmienku skutočnosť, že až do poslednej možnej chvíle samotný prezident neveril, že k invázii dôjde. Zhromažďovanie vojsk na hraniciach vnímal iba ako čiru ruskú provokáciu na vydobytie si požiadaviek zo Západu. Ako samotný autor uvádza: *„Ukrajinské médiá boli už mesiac plné varovaní pred nadchádzajúcou*

vojnou. [...] Najhoršie predpovede prichádzali od západných spojencov Ukrajiny, osobitne od amerických spravodajských služieb, ktoré dospeli k záveru, že Rusko chystá inváziu z troch strán a hlavné mesto pravdepodobne prevalcujú do troch dní. [...] Mnohým Ukrajincom tieto predpovede zneli absurdne“ (Shuster 2024, s. 25).

Až dopady prvých bômb na ukrajinské územie, vrátane ohrozenia prezidentského komplexu v Konča-Zaspe, bolo definitívnym dôkazom toho, že tentokrát nejde iba o provokáciu prostredníctvom pohraničných vojenských cvičení.

Autor knihy v ďalšej časti kapitoly rozvádza prvé reakcie ukrajinského establishmentu na plnoformátovú vojnu. Čitatelia sa môžu dozvedieť o bezprostredných úkonoch, ktoré museli nielen politickí, ale aj vojenský predstavitelia vykonať, ďalej o začiatkoch masovej utečeneckej vlny z Ukrajiny smerom na Západ, ale aj o evakuácii rodín vysokých predstaviteľov Kyjeva. Reklia Západu pritom bola úplne odlišná, ako môžeme sledovať v súčasnosti. Okrem vtedajšieho britského premiéra B. Johnsona zaznievali skôr slová kapitulácie a nutnosti vyjednávania. Čísla totiž hovorili jasnou rečou: *„Ruská armáda, ktorá mala podľa odhadov okolo deväťstotisíc vojakov v aktívnej službe, bola prinaj-*

menšom štyrikrát väčšia ako ukrajinská. Rusi mali k dispozícii päťkrát viac ozbrojených vozidiel a desaťnásobok lietadiel. Ukrajinský obranný rozpočet dosahujúci okolo 4,5 miliardy dolárov predstavoval asi desatinu každoročných ruských výdavkov na obranu“ (Shuster 2024, s. 36). Aj z týchto dôvodov V. Zelenskému Západ ponúkal v prvom rade evakuáciu a možnosť vytvorenia exilovej vlády, než finančnú a vojenskú podporu.

Druhá kapitola plynulo nadväzuje na informácie z tej prvej. Môžeme v nej badať nielen informácie z postupujúceho ruského útoku, ale aj o dôležitom rozhodnutí, ktoré zmenilo nielen povahu konfliktu, ale aj politické dejiny Európy. Ukrajinský prezident spolu so svojimi blízkymi politickými a vojenskými spolupracovníkmi sa rozhodli zostať v Kyjeve a proti Rusku aktívne bojovať. O bojaschopnosti nášho východného suseda však musel V. Zelenskyj presvedčiť v prvom rade západných spojencov, bez ktorých by Ukrajina padla do maximálne niekoľkých týždňov.

V tretej kapitole autor na malú chvíľu opustil dramatické ukrajinské udalosti a začal sa zameriavať na osobu samotného V. Zelenského. Jeho povahové vlastnosti a životné skúsenosti totiž patria k dôležitým prvkom, ktoré dodnes formujú jeho politické rozhodnutia.

S. Shuster na vypracovanie tejto časti knihy využíval nielen známe a verejnosti dostupné informácie z minulosti a súčasnosti V. Zelenského, ale aj informácie z osobných rozhovorov s ľuďmi, ktorí patria do jeho bezprostredného okolia. Predovšetkým však od jeho manželky O. Zelenskej, ktorá spomínala aj na obdobie ich zoznámenia, ale aj na obdobie ich spoločného života, či kariérneho rastu. Čitatelia tak môžu nazrieť do súkromia osobného i profesionálneho života V. Zelenského ešte predtým, než sa vôbec rozhodol kandidovať za prezidenta Ukrajiny.

V poradí štvrtá kapitola sa zameriava najmä na kariéru televíznej hviezdy V. Zelenského. Autor poukazuje na jeho veľkú popularitu nielen na Ukrajine, ale aj v samotnom Rusku, kde jeho relácie patrili medzi najobľúbenejšie, resp. najsledovanejšie. Autor však sledoval nielen jeho televíznu kariéru, ale aj politické postoje. Tie by ste však hľadali takmer márne. V. Zelenskyj pochopil, že ak si chce udržať popularitu tak u ruskej, ako aj u ukrajinskej časti spoločnosti, tak sa nemôže jednoznačne vyhraňovať. Aj preto nájdeme skôr zosmiešňovanie po-

litických predstaviteľov z oboch táborov, čím pôsobil neutrálnejšie. Ako ďalší príklad jeho vtedajšej nestrannosti môžeme uviesť jeho neutrálny postoj voči Oranžovej revolúcii, ktorá výrazne zatriasla ukrajinskou spoločnosťou a politickou scénou. Budúci prezident si tak držal odstup, prostredníctvom ktorého vedel a mohol vierohodne zosmiešňovať kyjevskú elitu, pričom tvrdil, že on nikdy nebude taký, ako sú oni. Publikum mu to uverilo.

Posledná kapitola v rámci prvej časti knihy sa venuje udalosti, ktorá od II. svetovej vojny nemala na európskom kontinente obdobu. Išlo o anexiu územia – konkrétne o anexiu ukrajinského Krymu v roku 2014, ktorá prinútila zmeniť dovtedy neutrálny postoj aj V. Zelenského. Autor sa v rámci tejto pasáže venuje ukrajinskej revolúcii známej ako Euromajdan, ktorá nakoniec vyústila nielen do samotnej anexie Krymu, ale aj do obsadenia Doneckej a Luhanskej oblasti, z ktorých sa neskôr stali samostatné ľudové republiky pod správou Ruskej federácie. V. Zelenskyj, ruskojazyčný Ukrajinec z Kryvého Rihu, po prvýkrát v rámci svojej televíznej kariéry vyrukoval s dramatickým príhovorom, kde sa jednostranne postavil za euromajdanistov, pričom verejne zdiskreditoval legitimitu vládnutia V. Janukovyča (dokonca po rusky). Okrem iného uviedol: „Už nie ste ukrajinským prezidentom. [...] Tak sa rozhodli obyvatelia tejto krajiny. Verte mi, či na západe, či na východe, v mojom milovanom Kryvom Rihu, všetci sú presvedčení, že naše dejiny už nepoznajú prezidenta Janukovyča“ (Shuster 2024, s. 87).

V. Zelenskyj svoj vplyv ale nevyužíval len na ukrajinské, ale aj na ruské publikum. V rámci svojich televízií sa snažil apelovať aj na ruských divákov, aby ich uistil, že ukrajinský národ nepredstavuje pre Moskvu žiadnu hrozbu.

Začiatok druhej časti knihy, ktorá obsahuje dovedna 5 kapitol, sa nesie v znamení obdobia po vypuknutí plnoformátovej vojny. V poradí 6. kapitole sa autor venuje udalosti, ktorá radikálne zmenila pomery na bojisku – bitke o Kyjev. Čitatelia môžu získať podrobné (aj menej známe) informácie o tom, akým spôsobom prebiehala bitka o ukrajinskú metropolu. Za kľúčové tu autor, ale aj vojenský a politický predstavitelia, považujú ubránenie letiska Hostomeľ, ktoré bolo zásadné pre prekazenie ruských plánov. Okrem toho však autor spomína aj začiatky potenciálnych mierových rozhovo-

rov medzi Kyjevom a Moskvou, ale aj postupné obsadzovanie ďalších miest/obcí ruskou armádou – predovšetkým na východe a juhu Ukrajiny. Za podstatnú informáciu tu považujeme skutočnosť, že v prvých fázach vojny prezident V. Zelenskyj prenechával vojenské záležitosti vojenským predstaviteľom. Časom však V. Zelenskyj naberal čoraz viac právomocí a sebavedomia, a začal rozhodovať aj v rozpore s odporúčaniami vojenských generálov.

Siedma kapitola privádza čitateľov do prezidentského/vládneho vojenského krytu. Môžeme sa tak zoznámiť s vybavením, účelmi a celkovo s fungovaním krytu na Bankovej ulici v Kyjeve. Nazrieme tak nielen do pracovného, ale aj do súkromného života obyvateľov krytu, odkiaľ boli prijímané najdôležitejšie politicko-vojenské rozhodnutia.

V poradí ôsmu kapitolu môžeme označiť prívlastkom retrospektívna. Opäť tak môžeme preskočiť z prítomnosti vojenského konfliktu do minulosti, tentokrát do obdobia po anexii Krymu. Autor tu postupne oboznamuje čitateľov nielen s náladami v spoločnosti a s pokračujúcou televíznou kariérou V. Zelenského a jeho štúdia Kvartal 95, ale postupne sa tu môžeme stretávať s myšlienkami na potenciálnu kandidatúru hviezdneho showmana. Vtedajší ukrajinský prezident P. Porošenko zaznamenával strategické prehry na Donbase, čím jeho popularita klesala. A práve v druhej polovici roka 2014 V. Zelenskyj začal pracovať na svojom novom komediálnom seriáli, ktorý patril k jedným z najvýznamnejších marketingových nástrojov jeho budúcej prezidentskej kandidatury. Išlo o seriál Sluha národa, po ktorom neskôr pomenoval aj svoju parlamentnú stranu. O osude Zelenského politickej kariéry sa rozhodlo v auguste 2018, kedy prvýkrát v súkromí vyhlásil svoje kladné stanovisko ohľadom prezidentskej kandidatury. S. Shuster následne poukazuje na nadviazanie politicko-marketingovej spolupráce medzi V. Zelenským a I. Kolomojským, ako aj na prvé (avšak interné) prieskumy verejnej mienky, ktoré naznačovali potenciálne víťazstvo V. Zelenského v konkurencii s P. Porošekom a J. Tymoškovou. To znamenalo dôležitý impulz, a tak na Silvestra 2018 V. Zelenskyj oficiálne počas televízneho prenosu oznámil svoju kandidatúru.

Nasledujúca 9. kapitola sa venovala vrcholu politickej kampane, ako aj samotným výsled-

kom. V. Zelenskyj v druhom kole P. Porošenka zdrvivúco porazil, keď zvíťazil až v 24 z 25 ukrajinských regiónov. Na prvý pohľad sa tak zdá, že V. Zelenskyj dokázal zjednotiť výrazne polarizovanú ukrajinskú spoločnosť. Ako uvádza autor: „Až víťazstvo po rusky hovoriaceho Žida z Kryvého Rihu naplno obnažilo, že Putinove teórie o Ukrajine nie sú len falošné, ale priam absurdné. Vo východných regiónoch, ktoré Putin rád opisoval ako súčasť ruského sveta, získal Zelenskyj takmer 90 % hlasov“ (Shuster 2024, s. 139).

Desiata kapitola čitateľov sprevádza začiatkami Zelenského mandátu. Ako politicky neuskúsený nováčik už čoskoro pocítil tvrdosť politického remesla. Autor v tejto pasáži popisuje nadväzovanie vzťahov medzi Západom a Kyjevom pod novým vedením, pričom osobitný zreteľ sa kladie na vzťah medzi vtedajším americkým prezidentom D. Trumpom a V. Zelenským. A práve v tomto období môžeme sledovať komplikovanosť spolupráce medzi Kyjevom a Bielym domom. D. Trump totiž v tom čase čelil impeachment-u, pričom okrem iného bol obviňovaný z politického vydierania nového ukrajinského prezidenta.¹ Už v rámci prvého roka mandátu V. Zelenského tak môžeme badať pokles dôvery ukrajinského prezidenta voči politickým predstaviteľom nielen na Ukrajine, ale aj v zahraničí.

V poradí tretia časť knihy obsahuje dovedna 6 kapitol. Autor v rámci 11. kapitoly opisuje masaker, ktorý sa odohral v Buči. Ruskí vojaci počas ústupu z tohto kyjevského predmestia zabíjali a mučili ukrajinských civilistov, pričom zábery masových hrobov otriasli civilizovaným svetom. Buča sa neskôr stala symbolom odporu voči Kremľu, pričom predmestie začalo navštevovať čoraz viac vrcholových západných politikov, ktorí počas toho sľubovali neochvejnú politickú, ekonomickú i vojenskú pomoc Kyjevu. Čitatelia si tak môžu prostredníctvom tejto pasáže pripomenúť hrôzy akéhokoľvek vojenského konfliktu, počas ktorého trpí predovšetkým bežné civilné obyvateľstvo.

V 12. kapitole sa opäť vraciame mierne do minulosti. Autor sa tentokrát zamerával na prvé osobné stretnutie medzi V. Zelenským a V. Putinom, ktoré sa odohralo v roku 2019. Išlo o rokovania, na ktorých boli prítomní aj vtedaj-

¹ Išlo o kauzu, kedy mal V. Zelenskyj zkompromitovať syna J. Bidena, čo by mohol D. Trump využiť v prezidentskej kampani proti svojmu demokratickému súperovi.

šia nemecká kancelárka A. Merkel či francúzsky prezident. E. Macron. V. Zelenskyj sa snažil so šéfom Kremľa nadviazať ľudský rozhovor, pričom prvoradým objektom dialógu bolo dodržiavanie tzv. minských dohôd. Ako však neskôr ukrajinský prezident oznámil, rozhovory boli „chladné“, a to aj napriek tomu, že V. Zelenskyj po celý čas rozprával po rusky, čím si myslel, že ruského prezidenta obmäkčí. Ukrajinský prezident pritom bol v nezávideniahodnej situácii.

Zatiaľ čo na diplomatickom fóre sa snažil nadviazať priateľskejšiu konverzáciu s ruským prezidentom a cez ukrajinský parlament, kde mala jeho strana Sluha národa pohodlnú väčšinu, prechádzali ďalšie ústupky voči Kremľu, Rusi pôsobili aj naďalej neústupčivo a normalizácia vzťahov medzi Kyjevom a Moskvou sa stávala čoraz väčšou chimérou. Navyše, ústupky voči Rusku sa nepáčili ukrajinskému elektorátu, čím Zelenského podpora začala čoraz viac klesať.

V poradí trinásta kapitola sa venovala jednej špecifickej politickej persóne, ktorá počas Zelenského mandátu mala veľký vplyv. Ide o blízkeho priateľa V. Putina, mediálneho magnáta a de facto vtedajšieho lídra opozície V. Medvedčuka. S. Shuster v rámci tejto časti knihy mapuje politické pôsobenie tohto proruského oligarchu, ktorý výraznou mierou sťažoval mandát V. Zelenskému. Svoju popularitu začal získavať predovšetkým vo východných regiónoch, kde aj naďalej miestne obyvateľstvo trpelo následkami občianskej vojny. V. Medvedčuk podľa autora zostal jedinou ruskou významnou poistkou v Kyjeve, prostredníctvom ktorej mohol V. Putin udržať Ukrajinu vo sfére svojho vplyvu. V. Zelenskyj však v osobe V. Medvedčuka videl priameho konkurenta o prezidentskú i parlamentnú moc. V roku 2021 však urobil niečo, za čo si vyslúžil kritiku aj zo strany Západu – zakázal niekoľko Medvedčukových televíznych kanálov, čím značne znížil jeho vplyv na ukrajinský elektorát. To bola ďalšia „rana“ do bilaterálnych vzťahov medzi Kyjevom a Moskvou.

Štrnásť kapitola opisovala ďalšie kľúčové udalosti, ktoré vyhrcovali vzťahy medzi Ukrajinou a Ruskom. Na Donbase stále prebiehali bojové operácie, pričom v roku 2021 došlo k zatknutiu opozičného lídra V. Medvedčuka, čo sa v Kremli stretlo s veľkou nevôľou. Po tejto udalosti V. Putin odmietol rokovať

s Ukrajincami a za jediného diskusného partnera považoval Spojené štáty americké. V neskoršej časti kapitoly vtedajší prezident USA J. Biden uviedol, že Putin sa obáva, že ho Západ chce odstrániť. V takejto atmosfére strachu skombinovanej s paranojou (a neskôr aj pandémie COVID-19 počas ktorej ruský prezident prešiel do veľkej izolácie) sa začali kuť plány na špeciálnu vojenskú operáciu. Ukrajinu V. Putin vnímal ako antiruský projekt, ktorého plánom je zničiť ruský štát.

V pätnástej kapitole autor poskytuje čitateľom ďalšie informácie, ktoré viedli k ruskej invázii. Postupne môžeme badať to, akým spôsobom sa prehlbovala priepasť medzi Západom a Ruskom, pričom krízu sa nepodarilo zažehnať ani Washingtonu. Kremľ totiž požadoval, aby Ukrajina nevstúpila do NATO a aby sa hranice NATO vrátili do roku 1997, pričom tento prísľub chceli písomne. J. Biden to odmietol, čím Rusi prerušili diplomatické rokovania.

K budovaniu vzájomnej dôvery nepridala ani ďalšia udalosť, ktorá v očiach Ruska znamenala ďalšiu hrozbu. Išlo o obrovské vojenské cvičenie Blizard, ktoré malo preukázať bojovosť ukrajinskej armády. Čitatelia sa tak môžu zoznámiť nielen s podrobnosťami tejto akcie, ale aj s jej politickými dopadmi. Ako však uvádzal V. Zelenskyj, Ukrajina vojnu nechce: „*Jedno vieme s istotou: nepotrebujeme vojnu. Ani studenú vojnu, ani horúcu vojnu, ani hybridnú vojnu. Ale ak na nás zaútočia, ak sa niekto pokúsi vziať nám našu krajinu, našu slobodu, naše životy a životy našich detí, budeme sa brániť*“ (Shuster 2024, s. 239). Písal sa 23. február 2022 – posledný večer pred zahájením invázie.

Posledná 4. časť obsahuje dovedna 6 kapitol. Autor sa v poradí sedemnástej kapitole venuje bitke o Donbas, ako aj obrane mesta Mariupol'. Čitatelia sa môžu oboznámiť s prijímaním významných opatrení na ochranu ukrajinského obyvateľstva, ako aj na ochranu územia pred postupujúcou ruskou armádou. S. Shuster tu podčiarkuje významnú rolu V. Zelenského nie na bojisku a pri prijímaní vojenských rozhodnutí, ale pri získavaní podpory na Západe, bez ktorej by Ukrajina nemala šancu vzdorovať druhej najsilnejšej armáde sveta.

Osemnástu kapitolu môžeme vyhodnotiť ako mix viacerých informácií/udalostí. S. Shuster sa tu zameriaval na priebeh vojenskej invázie, pričom vyzdvihol niekoľko kľúčových skutočností. Išlo napríklad o zadržanie V. Medvedču-

ka pri pokuse o útek z krajiny, rozvoj bilaterálnych vzťahov medzi Ukrajinou a USA, či o vojnu poznačenom vzťahu medzi V. Zelenským a O. Zelenskou.

V podobnej rétorike pokračovala aj 19. kapitola, ktorá bola navyše obohatená o vzťah medzi V. Zelenským a ukrajinskými médiami, opozíciou či oligarchom S. Tarutom. Špecifickú pozornosť si tu zaslúžilo mesto Mariupol', kde sa odohrávali jedny z najintenzívnejších bojov vojenského konfliktu.

Posledné tri kapitoly knihy sa venovali dlho očakávanej ukrajinskej protiofenzívy, ktorá mala aj západným spojencom ukázať, že víťazstvo proti Rusku je reálne. Z nášho pohľadu boli najzaujímavejšie tie pasáže, ktoré sa venovali vzťahu medzi V. Zelenským a vtedajším vrchným veliteľom ozbrojených síl V. Zalužným. Spory medzi týmito vrcholnými predstaviteľmi Ukrajiny postupne rástli. V. Zelenskyj v Zalužnom videl potenciálneho politického rivala, ktorý by ho vedel zosadiť z prezidentského úradu. Problémy dôvery sa naplno prejavili práve počas protiofenzívy, ktorú V. Zalužnyj plánoval urobiť na juhu, kým V. Zelenskyj odobril sever. Čitatelia tak môžu nazrieť do

rozhodovacích procesov najmocnejších elít Ukrajiny, ktoré mali viesť k oslobodeniu okupovaných území. Zo súčasnosti už vieme, že sa im protiútok vydaril iba čiastočne a nenaplnili sa tak pôvodne veľké (ba miestami podľa našej mienky prehnané) očakávania.

Nami recenzovaná kniha ponúka mnohé, verejnosti doteraz menej známe informácie, ktoré povedú k lepšiemu pochopeniu vojenského konfliktu medzi našim východným susedom a Ruskou federáciou. Za pozitívum považujeme nielen kladné vyzdvihnutie mnohých rozhodnutí ukrajinských politicko-vojenských elít, ale autor sa v čase prebiehajúcej hybridno-informačnej vojny nebál pomenovať aj hrubé chyby V. Zelenského či iných predstaviteľov Kyjeva, ktoré v konečnom dôsledku viedli/vedú k zhoršovaniu celého konfliktu. Čitatelia tak nezískajú informácie iba v súlade so západnou vojenskou propagandou, ale budú mať možnosť komplexnejšie spoznať prezidenta V. Zelenského, ktorý sa nepochybne zapíše do histórie nielen Ukrajiny, ale aj Európy.